

تحلیل سایت های ژئومورفوتوریسم روستایی با رویکرد گردشگری اخلاقی

دکتر معصومه پازکی*، دکتر داود شیخی

گروه جغرافیا، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۹۸/۰۲/۰۲، تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۴/۰۳)

چکیده

زمینه: ژئومورفوتوریسم روستایی گونه ای از گردشگری روستایی است که در طبیعت با هدف تماشا و شناخت پدیده ها و فرآیندهای زمین شناختی و ژئومورفولوژیکی و آموختن نحوه شکل گیری و سیر تکامل آنها در محیط روستا و پیرامون آن شکل می گیرد که در صورت عدم توجه به معیارهای اخلاقی توسط گردشگران در این سایتها، می تواند باعث آسیب پذیری به آنها و روستاها شود. هدف این پژوهش تحلیل ژئومورفوسایتهای روستایی استان سمنان بر اساس معیارهای اخلاقی گردشگری و رتبه بندی روستاهای مورد مطالعه بر اساس میزان آسیب پذیری است.

روش: مطالعه حاضر توصیفی - تحلیلی است. جامعه آماری، گردشگران در چهار ژئومورفوسایت روستایی استان سمنان (رشم، پاده، لاسجرد و معلمان) بود که از میان آنها تعداد ۱۷۰ نفر به شیوه تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب گردید. برای گردآوری داده ها از پرسشنامه استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده ها در دو بخش آمار توصیفی و تکنیک کوپراس با استفاده از نرم افزار SPSS انجام شده است.

یافته ها: نتایج پژوهش نشان داد که روستای معلمان کمترین آسیب پذیری را از لحاظ توسعه پایدار ژئومورفوتوریسم روستایی با تأکید بر معیارهای اخلاقی گردشگری داشته و روستای لاسجرد آسیب پذیرترین روستا می باشد و مؤلفه های تفاهم و احترام متقابل بین گردشگر و میزبان و احترام گذاشتن به ارزشها و آداب و سنن یکدیگر و توجه به مؤلفه های اخلاقی نسبت به سایر مؤلفه ها وزن بالاتری را به خود اختصاص داده اند.

نتیجه گیری: براساس تحلیل یافته ها، به منظور افزایش مطلوبیت کنشهای اخلاقی گردشگران در سایتهای گردشگری روستایی و همچنین افزایش رفتارهای آگاهانه زیست محیطی و اخلاقی در ارتباط با محیط طبیعی و انسانی ژئومورفوسایتها، می توان مجموعه رفتارهایی را به عنوان راهنمای تعامل گردشگران با سایت های ژئومورفوتوریسم روستایی در ابتدا در استان سمنان و سپس برای کل کشور تنظیم نمود.

کلید واژگان: ژئومورفوتوریسم روستایی، گردشگری روستایی، گردشگری اخلاقی

سر آغاز

راعنصری لازم برای حرکت به سوی اصلاح مناطق روستایی میدانند (۲). از اینرو، اگر گردشگری روستایی به نحوی مناسب برنامه ریزی و مدیریت شود، میتواند خالق یا محرک یک فرایند توسعه یافته برای حصول به پایداری توسعه در نواحی روستایی و نیز پایداری جوامع محلی در کلیه زیرشاخه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و همچنین خودگردشگری باشد (۳).

ژئوتوریسم روستایی شکلی از طبیعت گردی است که در حومه شهرها و

روستاسلول سازنده حیات در کالبد سرزمین است و با توجه به اصل مکمل بودن فضاها در توسعه ملی، روستاها شایسته حفاظت و پایداری میباشند. روستایک فضای زیستی ایستا نیست. روند تولید بهره وری اقتصادی در روستادگرگون شده و روستائیان علاوه بر کشاورزی به فعالیتهای صنعتی از جمله توریسم و فعالیتهای خدماتی مشغول میباشند (۱). برنامه ریزان و سیاستگذاران به گردشگری به چشم صنعتی که ثبات اقتصادی و جمعیتی را برای جوامع روستایی به دنبال دارد می نگرند و گردشگری

باددغه های جهانی سروکار دارد مانند: رابطه انسان بامحیط زیست، درک انسان نسبت به مسؤولیت در برابر محیط زیست و تعهد به حفظ منابع برای نسلهای آتی (۱۵ و ۱۶)، از اینرو آنچه گردشگری پایدار رابه کنشی اخلاقی تبدیل میسازد از یک سو، ضرورت ایجادنگاهی جامع وهماهنگ است که زمینه های وحدت وپویایی رافراهم میکند و ازسوی دیگر ضرورت تغییرنگاه به جامعه، فرهنگ، جهان وبه طور کلی سبکهای زندگی است (۷)، از این منظر، تصمیم گیری درحوزه گردشگری بدون توجه به مولفه های اخلاقی، واقع بینانه نیست وتوجه به اخلاق جزء ضروریات گردشگری است (۱۷).

سازمان جهانی گردشگری درسال ۱۹۹۹ اقدام به تعیین کدهای اخلاقی جهانی گردشگری نمودکه تحت عنوان کدهای جهانی اخلاق برای گردشگری مطرح شده که باید با بنیادها و نهادها و افراد و گروه ه بتوانند بادر نظر داشتن ملاحظات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، و بوم شناختی از حد اکثر منافع مورد انتظار برخوردار باشند (۱۸). کدهای جهانی اخلاق گردشگری در پی آن است تا اصول نهادینه ای را که هم در جوامع میزبان وهم در بین میهمانان میتواند منجر به ایجاد رفتارهای بهینه شود معرفی و آنها را بسط و گسترش دهد (۱۹) و به منظور بهبود صنعت گردشگری و ایجاد تفاهات بین المللی از یکسو و ازسوی دیگر برای دستیابی به توسعه پایدار و حفظ میراث گردشگری تدوین گردید. تدوین این کدها بیش از هر چیز برحق گردشگری به عنوان بستر صنعت گردشگری تأکید دارد (۲۰). کد (دستور العمل) جهانی اخلاق در گردشگری (GCET) مجموعه ای از آداب و شیوه های مهم فراگیری است که پنج هدف عمده را تعقیب می کنند:

۱- عمل کردن به عنوان تسهیل گر، ارتباط میان دولت وسایر بخش های بدنه گردشگری ۲- ایجاد آگاهی در دولت وصنعت گردشگری به منظور مدیریت همه جانبه اثرات زیست محیطی ۳- افزایش آگاهی در بین گردشگران در خصوص رفتار مناسب آنان ۴- ایجاد آگاهی در میان میزبانان در خصوص نیاز به حفاظت از منابع محیطی ۵- تشویق همکاری میان بخش های دولتی، جامعه میزبان، صنعت وتشکل های غیر دولتی (۲۱).

کدهای اخلاقی یکی از شناخته شده ترین جنبه های اخلاق گردشگری اند که برای تضمین گردشگری پایدار ومسئول در ۱۰ ماده تدوین شده اند که عبارتند از: ۱. شناخت واحترام متقابل بین مردم وجوامع؛ ۲. گردشگری به منزله وسیله ای برای شکوفایی فردی واجتماعی؛ ۳. گردشگری به منزله یکی از عوامل توسعه پایدار؛ ۴. جایگاه میراث فرهنگی در گردشگری و نکات لازم برای بهبود آن؛ ۵. گردشگری به منزله فعالیتی سودمند برای کشورهای میزبان وجوامع محلی؛ ۶. تعهدات گروه های ذی نفع در توسعه گردشگری؛ ۷. حقوق گردشگران؛ ۸. آزادی گردشگران در جابه جایی؛ ۹. حقوق کارکنان و کارآفرینان در صنعت گردشگری و ۱۰. اجرای اصول قوانین اخلاقی جهانی برای گردشگری (۱۷).

در مطالعه ای درباره جوامع بومی کشور پرو وتأثیر برنامه های گردشگری روی آنها، اشاره شده است که رشد گردشگری در منطقه به

روستاهایی که جاذبه های منحصر به فرد و یا چشم اندازهای زیبای زمین شناختی و ژئومورفولوژی دارند ظهور کرده است. ژئومورفوتوریسم روستایی، رهیافتی جدید در اقبای میراث های زمین شناختی، طبیعی، اکولوژیک، ژئومورفولوژیکی ومیراث زمین در محدوده سکونتگاه های روستایی است که گونه ای از گردشگری روستایی به شکل ادغام شده با اکوتوریسم روستایی، گردشگری جامعه محور، گردشگری خیر خواهانه و ژئوتوریسم میباشد که باتوجه به امکانات وقابلیت های ژئومورفوسایتها در محدوده زیستگاه های روستایی شکل میگیرند و یکی از روش های مطالعاتی نوین در ارتباط مشترک با حوزه علوم زمین و گردشگری در محیط روستاست، که بر شناسایی ژئومورفوسایت ها یا مکان های ویژه ژئومورفولوژیک در محدوده جغرافیایی روستا استوار است. ژئومورفوسایت ها به خودی خود یا در ترکیب با آثار فرهنگی، مذهبی، تاریخی و اکولوژیکی، توانمندی های قابل ملاحظه ای در شکل گیری گردشگری پایدار وتوسعه آن در یک منطقه عرضه خواهند نمود (۴). پایداری در توسعه به معنای تلاشهای بین المللی و بین رشته ای برای آمیختن اهداف اقتصادی وزیست محیطی است (۵) و هدف از آن، در سطح ملی وجهانی، کاهش وحل مشکلات زیست محیطی ونیاز به حفظ فرایند توسعه در آینده است. مفهوم پایداری که عدالت بین نسلی است (۶)، مستلزم یک تغییر اجتماعی وفرهنگی، تغییر در نگرش به جهان اطراف وتعدیل الگوها و روشهای زندگی است (۷). باورهای زیست محیطی یا جهان بینی، به عنوان نظامی از گرایشات وباورها درباره رابطه بین انسان ومحیط زیست تعیین کننده رفتارهای حفاظتی یا چارچوب های مرجعی هستند که هنگام تعامل بامحیط زیست از آنها استفاده میشود (۸).

اخلاق یا ethics از واژه یونانی ethos به معنای عادت رفتاری منشعب شده است که در واقع به منزله قواعد، استانداردها، و اصولی تعریف شده که رفتار خوب، شایسته، و اصیل را به افراد یک جامعه یا گروه خاص نشان میدهد. اخلاق به طور سنتی، به تعریف روابط بین افراد و روابط بین افراد و جامعه پرداخته است (۹). اخلاق را از صفتهای باطنی و روحی انسان تعریف کرده اند (۱۰)، که ابتدا معیارهای اخلاقی برای تعامل انسانها با یکدیگر به وجود آمدند، اما به مرور وبا اهمیت یافتن سایر پدیده های طبیعی، این پرسش مطرح شد که آیا رعایت رفتارهای اخلاقی فقط مختص روابط بین انسانها است یا انسان وظایف اخلاقی دیگری نیز نسبت به اجتماع خویش یا سایر اجتماعات بشری دارد (۱۱)؛ زیست کره زمین فارغ از مرز بندی های سیاسی، دینی و زبانی نیازمند مراقبت ویژه ای است، این مراقبت در سایه رعایت اصول اخلاقی مشترک جهانی تحقق میپذیرد که میتوان از آن تحت عنوان اخلاق زمین یاد کرد (۱۲). کاربرد اصول اخلاق برای انسان ها به عنوان یک دستور العمل و راهنما در تمام امور بدون شک مفید و راهگشاست (۱۳). اخلاق زمین که آلد لئوپولد در سال ۱۹۹۴ مطرح کرد بر حقوق همه منابع از جمله گیاهان جانوران ومواد زمین، به تداوم حیات تأکیدی ورزد اخلاق زمین، انسانها را در مقام کارگزار طبیعت می بیند و برای او در پایداری طبیعت برای خود ونسلهای آینده اش مسؤولیت قائل است (۱۴) و

افزایش کلی درآمد منجر شده که این افزایش درآمد بیشتر متعلق به دست اندرکاران گردشگری و تورها بوده است و هیچ بهبودی در ساختار نظامهای تولید سنتی نداشته و به خاطر سود بیشتر کارگزاران گردشگری، زمینهای بیشتری از جنگلهای حفاظت شده تخریب میشوند که این مسئله منجر به نابودی ساختار سنتی عشیره ای و تنوع زیستی در بلندمدت میشود (۲۲). علاوه بر آن برخی از پژوهشگران در پژوهشی در مورد میانمار به این نتیجه رسیدند که بیشتر صنعت گردشگری در این کشور متعلق به شرکتهای چندملیتی است که سودچندانی نصیب افرادی نمیکند و از نظر اجتماعی، توسعه سریع، آداب و رسوم غربی و شیوه زندگی مدرن اجازه نمی دهد ساکنان محلی خود را با این تغییرات وفق دهند. همانطور که در کشورهای دیگر از جمله تایلند نیز اتفاق افتاده است، زنان جوان و کودکان به کالاهایی برای مردان خارجی تبدیل می شوند، و به لحاظ زیست محیطی نیز فشارهای محیطی مانند آلودگی و استفاده بیش از حد از منابع به طور گسترده ای رواج یافته است (۲۳). محققین ایرانی در این زمینه معتقدند که گردشگری مدرن می تواند جوامع انسانی را گرفتار مخمصه های اخلاقی مهمی کند و اخلاق گردشگری به کدهای اخلاقی محدود نمی شود، بلکه عبارت است از کنش های گردشگر در مجموعه نظام مندی از جامعه و طبیعت. با این تعریف، کنش اخلاقی محسوب می شود که روابط سیستماتیک جامعه و اکولوژی مقصد گردشگری را مخدوش نکند، شأن و شرافت انسان ها را فارغ از نژاد، جنسیت و سن محترم بشمارد، و در توسعه پایدار مقصد گردشگری تأثیر مثبتی داشته باشد (۱۷). محقق دیگری معتقد است که گردشگری پایدار از آن جهت که ناظر بر وضعیتی مطلوب است حاوی نوعی جهتگیری اخلاقی است، که ضامن وحدت و یکپارچگی، سلامت محیط زیست، تعادل اقتصادی و رفاه مردم کشور و میهمانان آنها، به طور متوازن و پیوسته در حد بهینه می باشد (۷). محقق دیگری، که در زمینه مدیریت اخلاق در زنجیره تأمین گردشگری (مسافران چین به استرالیا)، تحقیق کرده، معتقد است که دولتها به طور فزاینده ای، نیاز به توسعه استراتژیهای مدیریت اخلاق در زنجیره تأمین گردشگری خود به صورت آگاهانه دارند. در پاسخ به نگرانی های مداوم در مورد شیوه های کسب و کار غیر اخلاقی در سفر گروهی از چین به استرالیا، استرالیا در چند سال اخیر تعدادی از اصلاحات مربوط به تدارکات اداری برای بخش عرضه زنجیره تأمین گردشگری تحت طرح ADS را آغاز کرده است، که هدف اصلی آن، بازگرداندن یکپارچگی، رقابت و تجارت منصفانه به بهره برداری از بازار ورودی ADS، به ویژه در رابطه بین بهره برداران و بنگاه دارها و بین بهره برداران و گردشگران؛ می باشد (۲۴).

سایتهای ژئومورفوتوریسم روستایی استان سمنان شامل روستاهای معلمان، پاده، رشم و لاسجرد میباشد که مجموعه ای از جاذبه های ژئومورفوتوریسمی خاص مناطق کویری و پدیده های زمین ساختی بکر (از جمله: تپه های مریخی، غارهای نمکی، ساختارهای زمین ساختی و کوهها، تونل های نمکی و تپه های نمکی)، و علاوه جاذبه های اکتوریسمی فرهنگی خاص روستانشینان حاشیه کویر (مانند معادن

شهداد، گورستان تاریخی ایرجیها، سنگ نگاره های باستانی، ساختمان های قدیمی با اصول معماری اسلامی، قلعه گبری، چشمه های معدنی تلخاب و کاروانسرای شاه عباسی و مراسم آیینی و سنتی به همراه غذاهای محلی) میباشد که توان جذب زمین گردشگران ژئومورفوتوریستهای داخلی و خارجی را دارند و مطالعه و بررسی شاخصها و کدهای اخلاق گردشگری و تعیین رابطه بین ویژگیهای فردی گردشگران با شاخصهای اخلاق گردشگری آنان جهت برنامه ریزی و نیل به توسعه پایدار سایتهای ژئومورفوتوریسم روستایی، ضروری است تا علاوه بر متنوع کردن فعالیتهای اقتصادی روستائیان و نگهداشت جمعیت در روستاها به پایداری توسعه در این سایتهای منجر گردد.

روش

پژوهش حاضر بر اساس هدف، شامل تحقیقات کاربردی است و روش تحقیق مورد استفاده توصیفی تحلیلی میباشد. نحوه گردآوری داده ها پیمایشی مقطعی است. در این پژوهش، برای تعیین شاخصهای تحقیق از تکنیک دلفی استفاده شد، این تکنیک، دارای ساختار پیش بینی و کمک به تصمیم گیری در طی فرایندهای پیمایشی، جمع آوری اطلاعات و در نهایت، اجماع گروهی است. روش دلفی راهکاری جهت ایجاد یک فرایند ارتباط گروهی است، به طوری که این فرایند به گروهی که شامل اجزای جداگانه و مستقل است، اجازه میدهد که در حل مسائل پیچیده شرکت کنند (۲۵). در مرحله اول، پاسخ دهندگان انتخاب شدند که کارشناسان گردشگری روستایی پانل پاسخ دهندگان در این پژوهش را تشکیل دادند. در مرحله دوم، با طرح سوال (به صورت حضوری) از کارشناسان خواسته شد تا شاخصها و معیارهای گردشگری اخلاقی در زمینه ژئومورفوتوریسم روستایی را در منطقه مورد مطالعه بیان کنند. در مرحله سوم با توجه به مطالعات صورت گرفته و نظر کارشناسان پرسشنامه تحقیق آماده شد و جهت بررسی به رویت کارشناسان رسید و بعد از تأیید کارشناسان، پرسشنامه تکثیر و در اختیار جامعه آماری قرار گرفت. جامعه آماری تحقیق، گردشگرانی بودند که در بهار ۱۳۹۷ از سایتهای ژئومورفوتوریسم روستایی استان سمنان بازدید کرده اند لذا به دلیل نامعلوم بودن حجم کل جامعه آماری و نامشخص بودن واریانس، حجم نمونه انتخابی ۱۷۰ نفر از افراد جامعه آماری تعیین شد و به صورت تصادفی ۱۷۰ نفر از گردشگران غیر بومی انتخاب شدند. چون در پرسشنامه از طیف لیکرت ۵ درجه استفاده شده است، بزرگ ترین مقدار ۵ و کوچکترین مقدار ۱ خواهد بود بنابراین برای انحراف معیار می توان از مقدار $0/66$ استفاده کرد. این مقدار بیشینه انحراف معیار است (۲۶) همچنین سطح اطمینان ۹۵٪ و دقت برآورد $0/01$ در نظر گرفته شده است بنابراین حجم نمونه برابر با ۱۷۰ محاسبه شد. بر حسب محل سکونت گردشگران، ۷۵ درصد ساکن شهر و ۲۵ درصد ساکن روستا و ۸۹ درصد ایرانی و ۱۱ درصد توریستهای خارجی بودند. از نظر جنسیت ۵۷ درصد مرد و ۴۳ درصد زن بودند. از نظر گروههای سنی، بیشتر اعضای نمونه آماری، در رده سنی ۳۵ تا ۴۵ سال (۳۷/۶ درصد)

ومعیارهای منفی(حداقل) به طور جداگانه در فرایندهای، تخمین درجه اهمیت هر گزینه به صورت درصد به منظور نشان دادن اندازه بهتری بدتر بودن یک گزینه و تطبیق بیشتر با شرایط و واقعیتهای محلی و تجربی امروزه کاربرد زیادی دارد(۲۸). برای پیاده سازی روش کوپراس، ضرورت داردمراحل زیر انجام پذیرد: (۱) تشکیل ماتریس تصمیم کوپراس که یک ماتریس معیار-گزینه است؛ (۲) بایدوزن معیارها تعیین شود. برای تعیین وزن معیارها، از شاخص آنتروپی استفاده می شود (۲۹).

(۳) تعیین معیارهای مثبت و منفی؛ (۴) نرمال سازی ماتریس تصمیم (۵) محاسبه مجموع مقادیر نرمال شده؛ در این گام باید مجموع مقادیر نرمال معیارهای مثبت را جدا و معیارهای منفی را جدا برای هر گزینه محاسبه کرد.

(۶) رتبه بندی نهایی گزینه ها: در این گام با توجه به رابطه زیر که محاسبه شاخص کوپراس است گزینه هاراررتبه بندی مینماییم. هرچه مقدار Q_j بزرگتر باشد نشان دهنده رتبه بهتر آن گزینه در اولویت بندی است گزینه ای که بیشترین مقدار را در گزینه ایده آل است.

(۷) مرحله نهایی مشخص کردن گزینه ای است که بهترین وضعیت رادربین معیارها دارد که با افزایش یا کاهش رتبه هر گزینه درجه اهمیت آن نیز افزایش یا کاهش می یابد. گزینه هایی که بهترین وضعیت را به لحاظ معیارها داشته باشند، با بالاترین درجه اهمیت N_j مشخص میشوند که N_j برابر با ۱۰۰ درصد است. مقدار کلی درجه اهمیت هر معیار که محاسبه می شود از ۰ تا ۱۰۰ درصد است. که در میان این دامنه، بهترین و بدترین گزینه تعیین میشوند (۳۰).

پژوهش حاضر با هدف تحلیل سایت های ژئومورفوتوریسم روستایی با رویکرد گردشگری اخلاقی، در استان سمنان انجام پذیرفته است، که بعد از مشخص شدن معیارها و مؤلفه های پژوهش توسط خبرگان و با استفاده از تکنیک دلفی، ماتریس تحقیق (جدول ۲) تشکیل و وزن هر معیار باروش شانون (جدول ۳) مشخص شد و با استفاده از تکنیک کوپراس، سایت های ژئومورفوتوریسم روستایی استان سمنان، از نظر آسیب پذیر بودن بر اساس مؤلفه های گردشگری اخلاقی، اولویت بندی شدند.

قرار داشتندوز نظر سطح سواد، ۳۶/۵ درصد دارای مدرک فوق لیسانس و ۲۸/۲ درصد دارای مدرک دکترا بودند.

جدول ۱: ویژگی های جمعیت شناختی پاسخ دهندگان

گروه های سنی (سال)	فراوانی (درصد)	تحصیلات	فراوانی
زیر ۱۸ سال	۵/۸	زیر دیپلم	۷/۱
۱۸-۲۴/۹۵	۱۶/۵	دیپلم	۱۴/۱
۲۵-۳۴/۹۵	۱۵/۳	لیسانس	۱۴/۱
۳۵-۴۴/۹۵	۳۷/۶	فوق لیسانس	۳۶/۵
۴۵-۵۴/۹۵	۱۰	دکترا	۲۸/۲
۵۵-۶۴/۹۵	۱۲/۴	-	-
۶۵ به بالا	۲/۴	-	-
جمع	۱۰۰	جمع	۱۰۰

ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخت میباشد که دارای ۲ بعد (جامعه و محیط) و ۹ مؤلفه است که در بعد جامعه، ۸ مؤلفه شامل: تفاهم و احترام متقابل بین گردشگر و میزبان، احترام گذاشتن به ارزشها و آداب و سنن یکدیگر، احترام به حقوق جامعه میزبان و دیگر گردشگران، توجه به مؤلفه های اخلاقی، احساس امنیت و آزادی، توسعه اجتماعی و مشارکت در اقتصاد محلی، کسب اطلاع و آگاهی از فرهنگ و سنتهای جامعه میزبان، عدم مسئولیت پذیر بودن گردشگران و در بعد محیط، یک مؤلفه شامل تخریب محیط زیست میباشد. روایی پرسشنامه با اساتید صاحب نظر گردشگری تأیید شد. اعتبار سنجی آن نیز با روش آلفای کرونباخ، عدد ۰/۸۲ به دست آمده و تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS و روش تصمیم گیری چند شاخصه کوپراس انجام شده است.

یافته ها

مدلهای تصمیم گیری چند معیاره، مجموعه ای از روشهایی هستند که به تصمیم گیرندگان اجازه میدهند تا با در نظر گرفتن مجموعه ای از معیارهای اغلب متضاد، به انتخاب، رتبه بندی، ترتیب یا توصیف مجموعه ای از گزینه ها در فرایند تصمیم گیری بپردازند (۲۷). این روش به دلایل: سادگی روش محاسبه، رتبه بندی کامل گزینه ها، بهره گیری همزمان از معیارهای کمی و کیفی، قابلیت محاسبه معیارهای مثبت (حداکثر)

جدول ۲: ماتریس تصمیم کوپراس

گزینه/معیار	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	جمع ردیف
پاده	۵	۴	۳	۳	۴	۴	۴	۳	۳	۳۳
لاسجرد	۵	۳	۳	۳	۴	۵	۵	۲	۲	۳۲
معلمان	۴	۳	۲	۲	۳	۳	۲	۱	۱	۲۱
رشم	۴	۴	۳	۳	۳	۵	۵	۲	۲	۳۱
جمع	۱۸	۱۴	۱۱	۱۱	۱۴	۱۷	۱۶	۸	۸	

باتا کیدبرکدهای اخلاقی گردشگری دارد و از این منظر ارزش بالاتری رانست به سایر سایت ها دارد و روستای لاسجرد آسیب پذیرترین

بر اساس یافته های حاصل از مدل کوپراس، روستای معلمان کمترین آسیب پذیری را از لحاظ توسعه پایدار ژئومورفوتوریسم روستایی

روستامیباشد. یافته های این پژوهش، میتواند شرایط تصمیمگیری در سایت های ژئومورفوتوریسم روستایی استان سمنان، فراهم آورد. مناسبی را برای اولویت بندی برنامه ها و امور مدیریتی گردشگری اخلاقی .

جدول ۳: وزن هر یک از شاخص ها با استفاده از روش شانون

ردیف	Z	مؤلفه	وزن شاخص
۱	+	تفاهم و احترام متقابل بین گردشگرومیزبان	۰/۹۹۵۵
۲	+	احترام گذاشتن به ارزشها و آداب و سنن یکدیگر	۰/۹۹۲۶
۳	+	احترام به حقوق جامعه میزبان و دیگر گردشگران	۰/۹۹۰۴
۴	+	احساس امنیت و آزادی	۰/۹۹۰۴
۵	+	توجه به مؤلفه های اخلاقی	۰/۹۹۲۶
۶	+	توسعه اجتماعی و مشارکت در اقتصاد محلی	۰/۹۸۵۷
۷	+	کسب اطلاع و آگاهی از فرهنگ و سنت های جامعه میزبان	۰/۹۶۱۹
۸	-	عدم مسئولیت پذیر بودن گردشگران	۰/۹۵۲۸
۹	-	تخریب محیط زیست	۰/۹۵۲۸

جدول ۴: استاندارد کردن ماتریس تصمیم گیری

گزینه/معیار	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9
پاده	۰/۱۵۰	۰/۱۲۰	۰/۰۹۰	۰/۰۹۰	۰/۱۲۰	۰/۱۱۹	۰/۱۱۶	۰/۰۸۶	۰/۰۸۶
لاسجرد	۰/۱۵۵	۰/۰۹۳	۰/۰۹۲	۰/۰۹۲	۰/۱۲۴	۰/۱۵۴	۰/۱۵۰	۰/۰۵۹	۰/۰۵۹
معلمان	۰/۱۸۹	۰/۱۴۱	۰/۰۹۴	۰/۰۹۴	۰/۱۴۱	۰/۱۴۰	۰/۰۹۱	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵
رشم	۰/۱۲۸	۰/۱۲۸	۰/۰۹۵	۰/۰۹۵	۰/۰۹۶	۰/۱۵۸	۰/۱۵۵	۰/۰۶۱	۰/۰۶۱

جدول ۵: مقادیر مربوط به فواصل مثبت و منفی معیارها

روستا/معیار	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	s_j^+	s_j^-
پاده	۰/۱۵۰	۰/۱۲۰	۰/۰۹۰	۰/۰۹۰	۰/۱۲۰	۰/۱۱۹	۰/۱۱۶	۰/۰۸۶	۰/۰۸۶	۰/۱۷۲	۰/۸۰۵
لاسجرد	۰/۱۵۵	۰/۰۹۳	۰/۰۹۲	۰/۰۹۲	۰/۱۲۴	۰/۱۵۴	۰/۱۵۰	۰/۰۵۹	۰/۰۵۹	۰/۱۱۸	۰/۸۶
معلمان	۰/۱۸۹	۰/۱۴۱	۰/۰۹۴	۰/۰۹۴	۰/۱۴۱	۰/۱۴۰	۰/۰۹۱	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵	۰/۰۹	۰/۸۹
رشم	۰/۱۲۸	۰/۱۲۸	۰/۰۹۵	۰/۰۹۵	۰/۰۹۶	۰/۱۵۸	۰/۱۵۵	۰/۰۶۱	۰/۰۶۱	۰/۱۲۲	۰/۸۵۵

جدول ۶: نتایج ارزیابی مدل کوپراس

روستا/گزینه ها	s_j^+	s_j^-	Q_i	N_j	رتبه
پاده	۰/۸۰۵	۰/۱۷۲	۰/۸۹۲	۸۴/۴۷	۳
لاسجرد	۰/۸۶	۰/۱۱۸	۰/۹۸۶	۶۳/۳۱	۴
معلمان	۰/۸۹	۰/۰۹	۱/۰۵۶	۱۰۰	۱
رشم	۰/۸۵۵	۰/۱۲۲	۰/۹۷۷	۹۲/۵۲	۲

بحث

کنش اخلاقی ناظر بر وضعیتی است که در آن هدف، دستیابی به فهمی اصیل و برقراری ارتباط مسئولانه گردشگران با میراث فرهنگی جوامع محلی است. آنچه چنین ارتباطی را به کنشی غیر اخلاقی تبدیل میکند؛ سوء فهم، داوریهایی ناسنجیده، استفاده ابزاری و تخریب آن میراث است. متأسفانه آنچه در دوران مدرن رواج یافته است استفاده ابزاری و سودجویانه از طبیعت و میراث فرهنگی جوامع هدف و در نتیجه غفلت

از آثار زیانبارمیل به تملک و بهره برداری از آنهاست (۷). با توجه به اهمیت کنش اخلاقی گردشگران در سایت های ژئومورفوتوریسم روستایی که مجموعه ای غنی از میراث زمین و میراث فرهنگی روستا نشینان به صورت توأمان می باشد و ژئومورفوتوریسم روستایی، سعی بر آن دارد تا محیط به بهترین نحو و بدون هیچ گونه آسیبی مورد استفاده قرار گیرد و از آنجا که توجه به اخلاق و اصول اخلاقی یکی از عوامل موفقیت جامعه است (۳۱) و باعث افزایش بهره وری و کاهش خطر پذیری میشود، لذا

محیطی و اخلاقی در ارتباط با محیط طبیعی و محیط انسانی جامعه روستایی هدف ژئومورفوتوریسم، مجموعه رفتارهایی به عنوان راهنمای تعامل گردشگری با سایت های ژئومورفوتوریسم در ابتدا در استان سمنان به صورت پایلوت و سپس برای کل کشور تنظیم نمود. روستاهای استان سمنان و به ویژه این چهار سایت ژئومورفوتوریسم، میراث طبیعی و میراث فرهنگی منحصر به فردی را دارا می باشند که نیاز است تا گردشگران قبل از حضور در محیط با این ویژگی ها آشنا شوند تا در زمان حضور در روستاها بتوانند تعامل بهتری با روستائیان و محیط روستا داشته باشند.

نتیجه گیری

بر اساس یافته های پژوهش می توان نتیجه گرفت که شاخصهای اخلاق گردشگری در بین گردشگران ژئوتوریسم در روستای معلمان، از وضعیت مناسب تری برخوردار است. گردشگری اخلاقی در فضاهای روستایی به معنای، کنش ها و رفتارهای اخلاق مدارانه گردشگر در مجموعه نظام یافته ای از طبیعت روستا و جامعه روستائیان است. گردشگران اخلاق مدار با احترام به روابط نظام مند جامعه و اکولوژی روستاهای مقصد گردشگری با جذب های ژئوتوریسمی، به فرهنگ، هویت، محیط و شخصیت انسان ها احترام می گذارند. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که از یک سو، عرف جامعه روستایی در منطقه مورد مطالعه، شاخص ها و کدهای اخلاقی گردشگری در ژئومورفوتوریسم روستایی را می پسندد و از آن حمایت می کنند و از دیگر سو، تحقق آرمان گردشگری اخلاقی روستایی، بر اساس شرایط معرفتی مانند باورها، نگرش ها و تفکرات جامعه میزبان و گردشگران و شرایط عینی و مشاهده ای مانند شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می باشد، نتایج این پژوهش به مسئولان و برنامه ریزان استانی و کشوری این ضرورت را یادآوری می کند که با آموزش و فرهنگ سازی، گفتمانی توسعه باید که به گسترش فهم گردشگران در زمینه رعایت اصول اخلاق گردشگری کمک کند و نسخه جدیدی از گردشگری روستایی شکل بگیرد که مبتنی بر مسئولیت پذیری میهمان، میزبان، دولت و کسب و کارهای گردشگری باشد تا گردشگران مناطق روستایی به شناخت و فهم عمیق تر از لایه های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی جامعه روستایی دست یابند و به شرط رعایت اصول اخلاق گردشگری و رعایت حقوق جامعه میزبان و عدم تخریب پدیده های ژئومورفولوژی می توان آنها را به عضویت در شبکه جهانی ژئوپارک های تحت حمایت یونسکو درآورد. لازم به ذکر است که ژئوپارک های جهانی یونسکو، مناطقی هستند که از طریق برنامه های اجرا شده توسط جوامع محلی به منظور تقویت توسعه پایدار منطقه ای، تنوع زمین شناختی را ترویج می کنند. متولیان گردشگری در سطح ملی بایستی تلاش کنند که این ژئوسایتها تبدیل به ژئوپارک گردد این در حالی است که ژئوپارک قشم تنها ژئوپارک ایران و منطقه خاورمیانه است.

پژوهش حاضر با هدف رتبه بندی میزان آسیب پذیر بودن سایت های ژئومورفوتوریسم روستایی از لحاظ اخلاق گردشگری و گردشگری اخلاقی در بین چهار ژئومورفوسایت مهم اصلی استان سمنان و با استفاده از ۹ مؤلفه اخلاق گردشگری در دو بعد محیط و جامعه و باروش تصمیم گیری چندمعیاره کوپراس انجام پذیرفت. طبق محاسبات انجام شده مدل کوپراس، روستای معلمان با مقدار عددی ۱۰۰، روستای رشم با ۹۲/۵۲، روستای پاده با ۸۴/۴۷ و روستای لاسجرد با ۶۳/۲ رتبه بندی شده اند که بر اساس این تکنیک، هرچه مقدار عددی به ۱۰۰ نزدیکتر باشد، نشانگر وضعیت مطلوبتر و مناسبتر روستا از نقطه نظر توسعه ژئومورفوتوریسم روستایی با توجه به رعایت اصول اخلاق گردشگری میباشد. بر اساس تحلیل صورت گرفته روستای معلمان وضعیت مناسبتر و مطلوبتری نسبت به سه روستای دیگر دارد. در این تحقیق، مؤلفه های تفاهم و احترام متقابل بین گردشگرمیزبان، احترام گذاشتن به ارزشها و آداب و سنن یکدیگر و توجه به مؤلفه های اخلاقی نسبت به سایر مولفه ها وزن بالاتری را به خود اختصاص داده اند که با نتیجه تحقیق (۱۷) همسو می باشد و دو مؤلفه عدم مسئولیت پذیر بودن گردشگران و تخریب محیط زیست، کمترین وزن را داشته اند، که از نظر تخریب محیط زیست و عدم توجه به منابع طبیعی با نتیجه برخی از تحقیقات (۲۳ و ۲۲) همسو می باشد.

سایت های ژئومورفوتوریسم روستایی استان سمنان، به درستی به جامعه هدف (گردشگران روستایی) معرفی نشده اند و تبلیغات و آگاهی رسانی در این زمینه، نامطلوب و ناکافی است همچنین موضوع گردشگری اخلاقی یک موضوع نوپا محسوب می شود که در بسیاری موارد شناخت چندان از آن وجود ندارد در نتیجه در زمینه اخلاق در گردشگری در ایران مطالعاتی صورت نگرفته است و مقالات و پژوهشهای موجود به مبانی نظری این موضوع پرداخته اند که کمبود پژوهش و عدم شاخصهای مشخص در این زمینه از محدودیتهای این تحقیق می باشد که امکان مقایسه یافته های پژوهش حاضر با آنها را غیر ممکن ساخت از اینرو پیشنهاد میشود تا مسئولان؛ برنامه ریزی با رویکردهای شناسایی توان های ژئومورفوسایتها و بازاریابی و آموزش مردم محلی و آگاهی دادن به گردشگران را جهت توسعه گردشگری اخلاقی و پایبندی به معیارها و کدهای اخلاقی گردشگری، سرلوحه خود در امر برنامه ریزی گردشگری استان قرار دهند. چنانچه یافته های پژوهش نشان میدهد ۶۴/۷ درصد از گردشگران دارای مدرک کارشناسی ارشد و دکترا بوده اند این بدان معناست که بیشتر، گردشگرانی با علایق ویژه و خاص جذب این روستاها شده اند، بنابراین ضرورت دارد با استفاده از گروه های کارشناسی، این توانها، شناسایی شده و برنامه ریزی شوند و دامنه جامعه گردشگران از افراد خاص به عموم افراد جامعه هدف گردشگری، توسعه یابد. پژوهش حاضر گامی نخست و ابتدایی در راستای شناسایی و ارزیابی کدهای اخلاقی گردشگری در سایت های ژئومورفوتوریسم روستایی استان سمنان می باشد ولی با توجه به تحلیل یافته ها و نتایج حاصل از پژوهش به منظور افزایش مطلوبیت کنشهای اخلاقی گردشگران در سایت های گردشگری روستایی، میتوان به منظور افزایش رفتارهای آگاهانه زیست

ملاحظه های اخلاقی

در این مقاله تمام ملاحظه های اخلاقی از قبیل سرقت ادبی، رضایت آگاهانه، محرمانه بودن اطلاعات افراد و انتشار چندگانه مورد توجه قرار گرفته اند.

سپاسگزاری

محققان بر خود لازم می دانند که از دانشگاه پیام نور برای تأمین اعتبار و همچنین از تمامی کسانی که در تکمیل پرسشنامه همکاری کردند تشکر نمایند.

واژه نامه

1. Efficiency	بهره وری اقتصادی
2. Rural tourism	گردشگری روستایی
3. Geomorphotourism	ژئومورفوتوریسم
4. Rural ecotourism	اکوتوریسم روستایی
5. Benevolent tourism	گردشگری خیرخواهانه
6. Sustainable Tourism	گردشگری پایدار
7. Environment	محیط زیست
8. Tourism Ethics	اخلاق گردشگری
9. Mutual Respect	احترام متقابل
10. Tourist Right	حقوق گردشگران
11. Modern Tourism	گردشگری مدرن
12. Environmental Health	سلامت محیط زیست
13. Social Development	توسعه اجتماعی
14. Participation in local Economy	مشارکت در اقتصاد محلی
15. Environmental Conscious Behaviors	رفتارهای آگاهانه زیست محیطی

References

- Cairns RD. (2006). On accounting for sustainable development and accounting for the environment. *Resource Policy*; 31(4): 211-216.
- Safarhedari H. (2017). Academic education, ethical action and sustainable tourism: a hermeneutic approach. *Journal of Planning and Development of Tourism*; 6(20): 8-33. (In Persian).
- Corral-Verdugo V, Bechtel R B, Fraijo-Sing B. (2003). Environmental beliefs and water conservation: An empirical study. *Journal of Environmental Psychology*; 23: 247-257.
- Sesin V. (2003). Environmental ethics and human interests: problems of mutual relations. Available at: http://www.fondazioneanza.it/epa/abstract/sesin_fu11.pdf. Accessed: 12 Jun 2015.
- Izadiya Nia N, Zare Hossein Abadi H, Rahmani H. (2016). Ethical acceptance of profit management. *Ethics in Science & Technology*; 11 (4): 1-8. (In Persian).
- Abedi Sarvestani A. (2011). Auto biology; an approach to explaining the ethical interaction of man with nature. *Moral Knowledge*; 2(2): 69-83. (In Persian).
- Parsapour Z. (2012). A Study of global studies on environmental ethics and the need for its common foundations education, *bulletin of science and religion. Research Institute for Human Sciences and Cultural Studies*; 2: 25-43. (In Persian).
- Tejari F, Zarei A, Mirfahhas Nasiri R. (2017). The role of ethics (idealism) in the behavior of sports users. *Ethics in Science & Technology*; 12(3): 155-160. (In Persian).
- Nabavi SA, Shahriari M. (2014). Religion, ethics and environment. *Journal of Human and Environment*; 29: 69-85. (In Persian).
- Abedi Sarvestani A, ShahVali M. (2008). Necessity and characteristics of research in environmental ethics. *Ethics in Science & Technology*; 3(3, 4): 56-62. (In Persian).
- Pojman LP. (2001). *Environmental ethics: on the ethics and environmental concerns*. London: Readings in Theory and Application. Pp. 1-2.
- Rezvani MR, Labaf Khaniki M. (2015). Modern tourism ethics, A critical approach to the dimensions, principles and modern tourism effects. *Urban Tourism Journal*; 1(1): 47-61. (In Persian).
- Tribe J. (2009). *Philosophical issues in tourism*. London: Channel View Publication.
- Telfer D, Sharpley R. (2008). *Tourism and development in the developing country*. USA & Canada: Rutledge.
- Shivavand M, Hosseini SS. (2016). The study of ethics and citizenship rights and its relationship with sustainable tourism. *Journal of Biological Ethics*; 6(21): 53-74. (In Persian).
- Jahanian M, Zandi E. (2011). *Ecotourism*. Tehran: Jihad Publication. (In Persian).
- Verner D. (2009). *Tourism and indigenous people—lessons from recent experiences in eco and ethno*
- Papoli Yazdi MH, Rajabi Sanaajerdi H. (2010). *City and its peripheral theories*. Tehran: SAMT Publication. (In Persian).
- Charlie R. (2001). *Rural tourism*. Translated by: Monshi Zadeh RA, Nasiri F. Tehran: Monoshi Publication. (In Persian).
- Sharifzadeh A, Moradinejad H. (2002). Sustainable development and rural tourism. *Social-Economic Monthly Journal of Jihad*; 22(250-251): 52-63. (In Persian).
- Coartza P. (2008). A method for evaluation of impacts on scientific quality of geomorphology. *Quaternario*; (Special Issue).
- Abedi Sarvestani A, Shah Vali M, Mohaghegh Damad SM. (2007). The nature and perspectives of environmental ethics, with an emphasis on Islamic view. *Ethics in Science & Technology*; 2(1, 2): 59-73. (In Persian).

- Delfan city). *Natural Geography Quarter*; 9(31): 119-135. (In Persian).
28. Pourtaheri M, Hajinejad A, Fattahi A, Nemati R. (2014). Evaluation of physical vulnerability of rural settlements against natural hazards using the copras decision making model. *Spatial Planning and Approach*; 18(3): 29-53. (In Persian).
 29. Hataminezhad H, Aruji H, Shokrooyi N, Molaie Gilich M. (2014). Review and evaluation of urban tourism sites (case study: uromieh city). *Journal of Planning and Development of Tourism*; 9: 151-168. (In Persian).
 30. Haji Nejad A, Fattahi A, Paydar A. (2015). Application of decision-making models and techniques in geography with emphasis on rural, urban and tourism planning. Tehran: Jihad-e-Islami Publications. (In Persian).
 31. Khayat Moghadam S, Tabatabai Nasab SM. (2017). Components of professional ethics in management. *Ethics in Science & Technology*; 11(1): 127-136. (In Persian).
 - tourism in Latin America and the Caribbean. *Responsible Tourism Series, World Bank*; 144: 1-4.
 23. Reith S, Nauridht J. (2005). Ethics, economics and tourism: Myanmar as a case study. *Journal of Tourism Recreation Research*; 30 (2): 81-85.
 24. Byron K. (2009). Managing ethics in the tourism supply chain: the case of Chinese travel to Australia. *International Journal of Tourism Research*; 11: 403-408.
 25. Morshedi B, Ahmadi D, Faraji Sabokbar HA, Rezvani MR. (2016). Spatial zoning of tourism centers in order to determine the optimal areas of tourism services in Fars Province. *Regional Planning Quarterly*; 6(21): 17-30. (In Persian).
 26. Azar A, Momeny M. (2008). Statistics and its application in management. Tehran: SAMT Publication. (In Persian).
 27. Shafiee Sabet N, Dosty B, Ghorbani M. (2016). Evaluation of the vulnerability of rural settlements to the drought phenomenon using a multi-parameter decision-making model of Copras (Case study: